

KONSTFACKS UNDERLAG FÖR
REGERINGENS FORSKNINGS- OCH
INNOVATIONSPOLITIK

KONSTFACK

University of Arts, Crafts and Design



KONSTFACKS UNDERLAG FÖR REGERINGENS FORSKNINGS- OCH INNOVATIONSPOLITIK

Sammanfattande förslag på förändringar som Konstfack önskar att regeringen beaktar vid utformningen av den kommande forskningspolitiska propositionen (U2023/01467, KF 2023/V01/19 2023-10-31):

- Öka basanslaget för vetenskaplig och konstnärlig forskning på Konstfack. Förslaget relaterar till Konstfacks examensrätt på forskarnivå på konstnärlig grund (sedan februari 2022).
- Slopa kraven på medfinansiering från forskningsfinansiärer eller möjliggör medfinansiering för konstnärlig forskning.
- Identifiera Konstfacks verkstäder som nationell forskningsinfrastruktur samt öka möjligheterna till finansiering av denna.
- Öka internationalisering genom studentstipendier samt förbättrade förutsättningar för internationella rekryteringar.
- Instifta innovationskontor för att nyttiggöra forskningsresultat, kunskap och kompetens inom det konstnärliga fältet vid Konstfack samt möjliggör ökad samverkan med det omgivande samhället för förnyelsekraft och ökad innovationshöjd i hela Sverige.

SVERIGE SOM EN LEDANDE FORSKNINGSNATION

För att klara omställningen till ett socialt och ekologiskt hållbart samhälle behövs konst och forskning som bidrar med kunskap och kritiskt tänkande, möjliggör förändring och inkluderar hela samhället. Sveriges position som ledande forskningsnation behöver därför ha samverkan mellan vetenskap och konst, med excellens i båda fälten. Vetenskapliga genombrott kan inte ske utan kreativt tänkande och de kreativa näringarna är djupt sammanflätade med övriga näringar. Den konstnärliga praktiken och forskningen hämtar i sin tur näring från humaniora, samhällsvetenskap och naturvetenskap.

Forskning och utbildning på konstnärlig grund utgör en hörnsten i kulturlivet som angår och berör samhället i stort. Tillgång till, utveckling av och utövande av kultur är avgörande för ett utvecklande och upprätthållandet av ett hållbart samhälle. Konst är intellektuellt utmanande och väcker känslor när den gestaltar våra livserfarenheter och fantasier. Den fria konsten är basen för demokratin.

Konst/konsthantverk och design har en ständig påverkan på och samverkan med samhället: genom gestaltning av de ting och rum som omger oss, genom estetiska val, genom att ställa kritiska frågor och skapa framtidsvisioner och möjliggörandet av strategiska beslut. Ny teknologi löser inte ensamt klimatförändringarna. För nya lösningar behövs ett konstnärligt omtänkande som

bidrar till nya tankesätt och vanor. Då blir förändringar påtagliga och kan få ett socialt genomslag. Konstnärlig forskning utvecklar inte bara metoder och teknik inom det egna fältet, den kan få oss att föreställa oss både det förflutna och framtiden.

Vår tid domineras av ökande bildflöden som ställer krav på individens förmåga att förstå hur bilder skapas, manipuleras och förstärker identiteter eller gemenskaper. Det betyder inte att vikten av det haptiska minskar – att med våra känselsinnen förnimma vår omgivning. I konstnärlig praktik leder det iterativa förhållningssättet (skapa, testa och pröva) till oväntad användning av teknik eller material, nya uttryck för erfarenheter och möjligheter i samarbete med olika grupper av människor. I konstnärlig utbildning tränas studenter i att självständigt hantera osäkerhet och att driva komplexa projekt utan ett förutsägbart slutresultat. Förmågan att hantera det ovissa och skapa synteser av motstridiga behov eller olika kunskapsformer är en styrka i en hastigt föränderlig värld. Samma frågor är levande i Konstfacks ämneslärarutbildning, vilken vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Vi utbildar lärare i grund- och gymnasieskolan i bild med inriktning mot media, design eller slöjd. De utbildar i sin tur framtidens medborgare och utvecklar kunskap i vad bild och form kan göra för människors lärande, utveckling och kommunikation. De estetiska ämnena i skolan stärker experimentlusta, empati och kreativitet – väsentliga förmågor inför framtiden.

Internationellt talas det nu ofta om STEAM (Science Technology Engineering Arts Mathematics) i stället för bara STEM för att nå en högre nationell innovationskraft, en utveckling vi gärna ser även i Sverige. Med A(rts) med i bilden får Sverige större energi och förmåga att tänka nytt.

FRÅN RITSKOLA TILL FORSKARUTBILDNING

Genom sin 178-åriga historia har Konstfack satt sin prägel på samhället och bidragit till det svenska kulturarvet med allt från designade produkter, designad inredning, konst och konsthantverk i museernas samlingar, offentlig konst, grafisk formgivning, barnböckernas illustrationer till utbildning av grundskolans bild- och slöjdlärare. Konstfack finns överallt i vardagen, säkert i de flesta människors liv. Idag har vi cirka 900 studenter och drygt 200 anställda, vilket betyder att vi inom våra utbildnings- och forskningsämnen är störst i Sverige och näst störst i Norden.

Konstfack bildades i en tid då maskinernas intåg ledde till stilimitationer och bristande kvalitet inom konstindustrin. För att säkra gesällers, lärlingars och industriarbetares yrkesskicklighet fick skolan i uppgift att erbjuda konstnärlig utbildning och teknisk vidareutbildning. Konstfacks historia aktualiseras i vår samtid. Maskinens intåg i den konstindustriella revolutionen kan jämföras med dagens digitala omvälvning med AI, algoritmer och ökad automation. Teknologikutvecklingen för med sig stora kunskapsmässiga, sociala och estiska frågor. Omställningar av människors sätt att arbeta, kommunicera och agera kommer krävas för en mer hållbar framtid och Konstfacks forskning och utbildning har idag en central uppgift i denna omställning.



KONST, FORM OCH DESIGN PÅVERKAR ALLA MÄNNISKOR I DERAS VARDAG: En väl utvecklad forskning på Konstfack kan stärka hela utbildningskedjan – för barn och unga i grund- och gymnasieskolan till högskolan – det framtida samhällsbygget och den gestaltade livsmiljön. Exempel: Feriepraktik för gymnasieelever från norra Botkyrka med nytexaminerade Konstfackstudenter som handledare. Utifrån de ungas problemformulering, skulle den offentliga (boende)miljön i området utvecklas genom odling, lek, färg, trapphus, konst, ytor, tvättstugor, sociala frågor, stadsutveckling, material. Foto: Paulina Thorén

Konstfacks spetskompetens utvecklas genom praktiskt utforskande i ateljéer och verkstäder: att studera, hantera och utveckla olika material, objekt och kontexter förknippade med materialen. På en global marknad med beroenden och starka geopolitiska intressen är material, var de kommer ifrån, hur de formas, processas och var de hamnar en av vår tids ödesfrågor. Materialitet beforeskas utifrån fysiska, sensoriska, filosofiska, politiska, historiska, ekonomiska och sociala perspektiv. Material är både storpolitik och intimitet. Vissa material kräver långa energikrävande transporter för att sen möta oss nära inpå och inuti kroppen. Genom material är vi förbundna med andra levande organismer och ekosystem både direkt och indirekt, som individ och som samhälle. Hur vi ansvarsfullt utvecklar, hanterar och förhåller oss till material, är ett forskningsområde där Konstfack har mycket att tillföra även andra discipliner.

Konstfacks forskning och utbildning utökar vår föreställningsförmåga. Information och kunskap räcker inte ensamt som förändringskraft. Vi behöver förstå vad som kunde vara, vi behöver bli engagerade i dessa möjligheter, och vi behöver nya beteendemönster i vår vardag för ett hållbarare samhälle. Ett spekulativt designprojekt kan öppna våra ögon för vad som är viktigt, ett konstprojekt kan engagera oss i frågor om migration och familjerelationer, och ett inredningsprojekt med solceller i gardiner kan ändra vårt beteende kring energifrågor. Konst och design används alltmera för att skapa förändring. Pandemin samt det ekonomiska och säkerhetspolitiska läget har fått de flesta organisationer att inse att de måste förändra sin verksamhet. I stora samhälleliga omställningar, såsom i hållbarhetsfrågor, strävar vi till förändringar på samhällsnivå. Kreativa förhållningssätt ger också en högre grad av inklusion. Om man tidigare skapat ”för nån”, har många av processerna nu ett fokus på ”med nån”. Detta gäller inte bara olika människor, utan även ett bredare ekosystemsperspektiv.

KONSTNÄRLIG FORSKNING I SVERIGE OCH PÅ KONSTFACK

Den svenska högskolelagen från 1992 uttrycker det tydligt: att all utbildning och forskning i Sverige sker på antingen vetenskaplig eller konstnärlig grund. Högskolelagen framhåller alltså att konsten erbjuder en kunskapsform i sin egen rätt, vilket ger de högre konstnärliga utbildningarna en god grund för att med självförtroende arbeta med utvecklingen av den praktikbaserade forskningen. Parallellt har forskningen om praktisk kunskap etablerats på flera lärosäten i Norden (exempelvis på Södertörns Högskola och Universitet i Bodö) vilket stärkt den teoretiska förståelsen för våra kunskapsmetoder. På Konstfack bedrivs forskning både på konstnärlig och vetenskaplig grund.

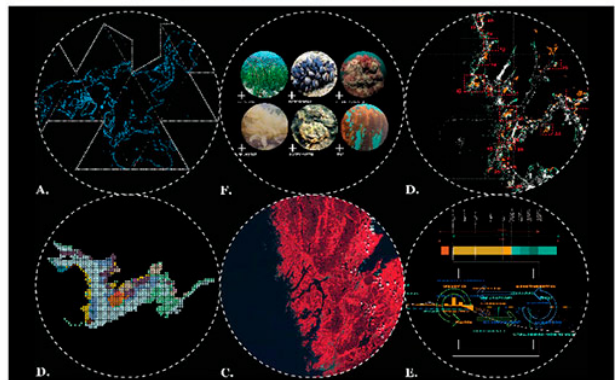
Forskning på konstnärlig grund syftar främst till att utveckla material, metoder, tekniker och idéer inom våra ämnen, men också att förbinda denna kunskap med kunskap i andra fält. De 11 nationella lärandemålen är gemensamma för alla högre konstnärliga utbildningar på forskarnivå och framhåller de utforskande konstnärliga metoderna i egen rätt. Excellens inom konst/konsthantverk handlar om verkshöjd på det konstnärliga resultatet samt förmågan att



PRAKTISKT UTFORSKANDE I MATERIAL OCH CIRKULÄR BIOEKONOMI: Fabian Hardt, Konstfack, i samarbete med företaget Papershell. Industriell kompositproduktion med fokus på regenerativ och cirkulär bioekonomi. Precis som årsringar av ett träd, kommunicerar produkten hur många gånger den har blivit "Återanvänd/Reparerad/Använd". Ringarna fungerar också som markör och kod (som en QR-kod) med komponent- och materialspecifika data kopplade till den. Mycellium har förmågan att bryta ned uttjänt material.



UTÖKAD FÖRESTÄLLNINGSFÖRMÅGA: Grön teknik förändrar stadsbilden, men hur kommer våra framtida miljöer att se ut och upplevas i städerna när vi utvecklat nya system för att producera förnybar solenergi? Måste solceller placeras på tak eller kan de ingå i andra delar i en byggnad? Kan de ges en materialitet, såsom i en gardin, likt akustikelement? Exempel: Utställningen Textile Architecture – about sound absorbing facades and textiles in urban landscapes, Professor Kristina Fridh, Form/Design Center, Malmö 2019.



UTÖKAD FÖRESTÄLLNINGSFÖRMÅGA: Forskningsseminariet "Design and Empathy for all forms of life" handlade om att utveckla ecoliteracitet, dvs vår förmåga att förstå system i naturen. Doktorand Carl-Johan Vesterlund fokuserar på socio-ekologiska levnadsmiljöer på kusterna, från ett perspektiv av artmångfald. Lektor Katja Petterson studerar det immateriella i naturen, våra minnen och energi, genom sina stora akvareller och skulpturer.

förmedla kunskap kring de kreativa processerna. Inom designforskning bygger excellens ofta på att framgångsrikt både beskriva och utveckla processer.

På Konstfack genomförs forskning inom fyra kategorier: externfinansierad forskning, professorernas forskningstid, sökbar forskningstid för övriga lärare samt genom forskarutbildning. Seminarier och gemensam Forskningsvecka förenar dessa och vänder sig samtidigt utåt; till inbjudna internationella gäster såväl som en allmänhet. Konstfacks forskningsvecka har i genomsnitt 40 föreläsare, varav en tredjedel från utlandet.

Konstfack erhöll examensrättighet på forskarnivå i februari 2022¹. Det är en avgörande händelse i Konstfacks historia och föregicks av ett genomgripande arbete med uppbyggnad av forskningsmiljön, genomlysning av kompetenser och formandet av en inriktning. Den egna forskarutbildningen startar hösten 2024 och har 264 sökande till fyra platser (ett antal doktorander har dessutom överförts från tidigare samarbeten). Därmed får Stockholmsregionen sin första forskarutbildning i Konstnärlig gestaltning inom bild, form och rum och de första doktoranderna blir pionjärer inom textilkonst, måleri, inredningsarkitektur respektive illustration/sekventiellt berättande. Det är en praktikinära utbildning på forskarnivå som står i direkt relation till Konstfacks konstnärliga utbildningar på grundnivå och avancerad nivå. Dessa utbildningar utmärks i sin tur av excellens enligt Universitets- och högskoleämbetet granskningar². UKÄ framhöll Konstfacks ”målinriktade och strategiska satsning på konstnärlig forskning och forskningsanknytning” och hur den bidrog till den pedagogiska kompetensutvecklingen på högskolan.

Nationella forskarskolan i bildpedagogik och slöjdpedagogik (FOBOS) vänder sig till lärare i hela landet som vill fördjupa kunskapen inom visuell kompetens och handlingsburet kunnande samt undersöka hur digitala resurser medverkar i lärande och undervisning inom skolämnena bild och slöjd. En licentiatexamen öppnar upp för flera karriärvägar för bild- och slöjdlärare. Forskarskolan startade sin verksamhet hösten 2020. Den är ett samarbete mellan Göteborgs universitet, Konstfack och Stockholms universitet och finansieras av Vetenskapsrådet. På sikt vill Konstfack möjliggöra även för doktorander på vetenskaplig grund inom bild- och slöjdpedagogik.

-
- ¹ Konstfack har haft doktorandutbildning i samarbete med olika parter sedan mitten av 2000-talet. De första doktoranderna antogs i samarbeten med Lunds universitet, Universitetet i Bodö och Kungl. Tekniska Högskolan (KTH). Det mest omfattande samarbetet har varit den med KTH gemensamma doktorandutbildningen Konst, teknik och design. Hösten 2020 antogs även doktorander i ett samarbete med Göteborgs universitet och doktorander i utbildningsvetenskap inom Forskarskolan FOBOS.
 - ² I UKÄ:s lärosätessgranskning 2020 var Konstfack det första lärosätet som klarat samtliga bedömningskriterier. UKÄ konstaterade att Konstfack ”präglas av en stark kvalitetskultur som är under ständig diskussion och utveckling” och att vår miljö ”uppmuntrar till delaktighet, engagemang och ansvar hos lärare, övrig personal samt studenter och doktorander”.



ÖKAD MEDIALITET: Vi utbildar framtidens medborgare och utvecklar kunskap i vad bild och form kan göra för människors lärande, utveckling och kommunikation. Bild från Konstfacks Ljud- och bildstudio. Foto Robert Blombäck.



ÖKAD EXPERIMENTLUSTA, EMPATI OCH KREATIVITET: De estetiska ämnena är väsentliga förmågor inför framtiden, och en viktig del av grund- och gymnasieskolorna i Sverige. Foto: Katarina Andersson.

ÖKAD EXCELLENS INOM KONSTNÄRLIG OCH VETENSKAPLIG FORSKNING

Under de senaste nio åren har Konstfack legat i topp bland världens högst rankade universitet och högskolor inom bild- och formområdet enligt den internationella QS-rankingen. Vi är högst rankade i Sverige, trea inom Norden och har placering nr 26 i världen³. I stort sett alla de övriga konst- och designskolorna med toppplaceringar – vi har samarbetsavtal med de flesta av dessa – har forskarutbildningar att erbjuda. Nu har även Konstfack det. För att möjliggöra utvecklingen av fältet och skapa en kritisk massa av kunskap krävs mer forskarutbildning på konstnärlig grund i Sverige. Konstfacks nya forskarutbildning bidrar till spetskompetensen inom våra ämnesområden både lokalt, nationellt och internationellt. Den finansieras genom ett statligt ramanslag om totalt 22 530 tkr. Som jämförelse erhåller motsvarande forskningsmiljö på Stockholms Konstnärliga Högskola drygt det dubbla i ramanslag⁴. På sikt vill vi utvidga forskarutbildningen för att skapa excellens i vår forskning och en fördjupad kunskapsbas inom våra utbildningsämnen.

Excellens inom det konstnärliga området bidrar till att stärka professionaliteten, kunskapsutveckling och förmedling av forskningsresultat inom såväl det egna lärosätet som samhället i stort. Forskning på Konstfack bidrar, förutom nydanande forskning, till ett attraktivt kulturliv som utgör en väsentlig del av samhällets kollektiva erfarenhet. Ökad excellens i grundforskning inom det egna kunskapsfältet behövs även för att samverka tvärvetenskapligt på ett framgångsrikt sätt. Vetenskapsrådet framhåller den konstnärliga forskningens samhällsrelevans i vid mening:

”Konstnärlig forskning har således mycket hög och växande relevans för (1) konstnärliga verksamheter i samhället; (2) konstnärliga utbildningar; (3) näringsliv och samhälle i vidare bemärkelse; samt (4) för forskarsamhället, där konstnärlig forskning kan bidra till utveckling av tvärvetenskaplig tematik och metodik. Likaså har konstnärlig forskning särskild potential att fördjupa diskussioner om kvalitet, vidgade kunskapsbegrepp, publicerings- och kommunikationsformer.”⁵

Även SUHF framhåller den konstnärliga forskningens roll för Sveriges framtid i sitt underlag till Forskningspropositionen⁶:

”Liksom konsten är den konstnärliga forskningen en central del i det demokratiska samtalet genom att debattera, ifrågasätta och gestalta komplexa frågor. Det är av stor vikt att den konstnärliga forskningen får

3 <https://www.topuniversities.com/university-rankings/university-subject-rankings/2023/art-design>

4 56 410 mkr år 2023.

5 Forskningens framtid! Ämnesöversikt 2014 Konstnärlig forskning, Vetenskapsrådets rapporter 2015.

6 SUHF:s förslag till Förbunds församlingen den 16 oktober 2023.

ökade resurser för att fortsatt kunna bidra till hela samhällets utveckling. De konstnärliga högskolornas låga basanslag för forskning medför svårigheter för dessa lärosätens forskare att ansöka om stora forskningsbidrag då resurserna för medfinansiering inte räcker till. De har också begränsade möjligheter att söka medel för infrastruktur.”

Konstfack utvecklar tematiska forskningsplattformar för att underlätta kunskapsutveckling, externa samarbeten och gemensamma större ansökningar och anslutning till centrumbildningar. Forskningsplattformarna bidrar till forskningsanknytningen i utbildningen då lärare, doktorander och studenter på grundnivå och avancerad nivå engageras i kunskapsöverföringen. Fyra plattformar är under utveckling, nedan följer en beskrivning av två av dessa:

”*Design Explorations*” fokuserar på ett produkt-, tjänste- och systemtänkande där design utvecklas i samspel med ekosystem. Det sker utifrån naturens egna principer och processer och syftar till att nå resultat som minskar utsläpp och avfall och samtidigt bidra till livskraft för människor samt en biodiversitet av arter. Forskningen utmanar och inspirerar till beteendeförändringar. Genom prototyper kan människor pröva och engageras i hur vi kan leva hållbart, öka vår förändringsberedskap och även föreslå ett omtänkande på systemnivå när det gäller produktion, service, sociala gemenskaper och infrastruktur. Flera externfinansierade forskningsprojekt ingår i plattformen.

”*Microhistories*” är plattform om konst, transnationalism och global historia som bygger på transdisciplinära samarbeten mellan flera institutioner. Grunden för plattformen är ett VR-projekt som lett till en fristående kurs för yrkesverksamma både inom de konstnärliga fälten och arkivvetenskap, journalistik och humaniora. Mikrohistoria behandlar våra bilder av det förflutna och framhåller de små marginaliserade berättelserna som kan visa sig lika viktiga för förståelse av sammanhang som den ”stora historien”. Plattformen rymmer flera internationellt inriktade doktorandprojekt, ett postdoc-projekt i Karachi och London, ett samarbete med Fulbright University i Ho-Chi Minh-staden samt ett samarbete mellan Konstfack och Stockholm Stadsmuseum.

Både för utveckling av dessa plattformar och för att vidga forskarutbildningen krävs ett ökat basanslag. Basanslaget är också en garant för att den akademiska friheten upprätthålls, för att tillämpad forskning och nyfikenhetsforskning – som båda leder till excellens – kan genomföras inom våra ämnen.

Tidigare har det funnits nationella forskarskolor för design och konst. För tillfället finns endast den nationella forskarskolan i bildpedagogik och slöjdpedagogik (FOBOS). Förutom ett höjt basanslag önskar Konstfack också att den nationella nivån på forskning inom det konstnärliga fältet höjs med nya nationella forskarskolor inom konst och design som möjliggör ett brett samarbete mellan alla de nationella aktörerna i fältet.

Professionsutbildningar behöver en långsiktig forskningsanknytning. De stora behoven av lärarutbildning för att förse skolan med lärare i bild och slöjd, bör gå hand i hand med en utvecklad forskning inom dessa områden. Konstfack



FORSKNINGSPLATTFORM "MICROHISTORIES": Mikrohistoria framhåller de små berättelserna som är viktiga för förståelsen av de stora sammanhangen. Exempel: Lina Selanders, *The Offspring Resembles The Parents*, ett videoverk från soloutställning på svenska paviljongen, Venedigbiennalen 2015. Verket gjordes inom ramen för det VR-finansierade forskningsprojektet *Microhistories*.



FORSKNINGSPLATTFORM "DESIGN EXPLORATIONS": Design är ofta lösningsorienterad och problemomformulerande. I designprocesser involveras medborgare och användare genom kollaborativa metoder. Bilden är från forskningsprojektet "Materiella kulturer för samlevnad mellan arter" och finansieras av Vetenskapsrådet. Genom designförslag utforskar projektet hur människan kan interagera med andra arter. Bl.a. skapades 3D-printade boningar åt vattensalamandrar i urbana miljöer. Bild projektansvariga professor Martin Avila.

deltar i huvudstadsnoden i den sk ULF-verksamheten (utbildning, lärande forskning) som varit ett framgångsrikt sätt att stärka forskningen om skolan.

Konstfacks lärarutbildning utbildar även verksamma lärare inom ramen för det livslånga lärande genom fristående kurser och uppdragsutbildning för Skolverket. Lärarutbildningen förändras ständigt för att vara relevant för såväl studenter som i förlängningen det samhälle vi vill – en problematik som lärarutbildningen även tar sig an i forskningen på Konstfack.

SAMMANFATTNING:

Konstfack önskar ökat basanslag för vetenskaplig och konstnärlig forskning för att kunna genomföra och utvidga den egna forskarutbildningen samt utveckla våra forskningsplattformar.

På längre sikt önskar Konstfack inrättandet av nationella forskarskolor inom Konst/konsthantverk och design.

INFRASTRUKTURER FÖR ÖKAD EXCELLENS

Den konstnärliga forskningen i Sverige är inte äldre än trettio år, även om kunskapsutbytet inom konstnärlig utbildning och de konstnärliga praktikerna har funnits längre. Därför saknas mycket av forskningsstrukturerna, tillsammans med samarbets- och publikationskanaler för den konstnärliga forskningen. I forskningsproppen ”Forskning, frihet, framtid – forskning och innovation för Sverige” (Prop. 2020/21:60) lyfts särskilt att den vedertagna definitionen av forskningsinfrastruktur inte svarar mot de behov som utvecklas inom konstnärlig forskning. För att Sverige fortsättningsvis ska vara en ledande forskningsnation bör dessa byggas upp i samverkan mellan lärosätena och de statliga och privata forskningsfinansiärerna.

Excellens uppnås genom grundforskning men också genom tvärdisciplinära forskningsprojekt, extern forskningsfinansiering och ett aktivt deltagande i internationella forskningscalls på EU-nivå. Trots att Konstfack är ledande inom bild- och formområdet i Sverige saknar vi stödfunktioner och praktiker för samverkan, processer och stödfunktioner vid ansökan om extern forskningsfinansiering och i att delta (förhoppningsvis även driva) internationella storprojekt inom våra områden. I SUHF:s redovisning av indirekta kostnader vid svenska lärosäten år 2022 hör Konstfack till de lärosäten som har det högsta andelen indirekta kostnader inom forskning. I linje med SUHF:s inspel önskar Konstfack en slopad medfinansiering i utlysningar från statliga forskningsfinansiärer, eller möjligheter att bygga ut forskningsinfrastrukturer och medfinansiering inom det konstnärliga fältet. Såsom SUHF skriver medför de låga basanslagen för forskning svårigheter för de konstnärliga högskolornas forskare att ansöka om stora forskningsbidrag då resurserna för medfinansiering inte räcker till.

Den konstnärliga forskningens resultat är i huvudsak publika då dessa ofta offentliggörs på offentliga och privata institutioner (museer, gallerier, filmfestivaler, etc.). Den konstnärliga forskningen vid Konstfack når alltså ut

i samhället, men i huvudsak via kanaler som finansieras på helt andra sätt än vetenskaplig forskning. Fortsättningsvis behövs möjligheter att på nationell nivå kunna bidra i utvecklingsarbetet med konstnärliga publiceringskanaler samt utveckling av former för bedömningsnivåer och sakkunniggranskning, konferenser, publikationer och utställningar⁷.

Konstfacks fysiska forskningsinfrastruktur består av vårt bibliotek och våra verkstäder. Dessa är internationellt kända och en viktig del av lärosätets profil. De utgör hjärtat för utvecklingen av konstnärliga verk, praktiker, tekniker, metoder, syften och arbetsprocesser. Det kan handla om spekulativa materialexperiment, innovation, utvecklandet av koncept, hybridisering och skapandet av nya konstnärliga metoder och tekniker. Vi har mer än 50 verkstäder inom glas, keramik, grafiska metoder, måleri, trä, metall, ljus, ljud, video och bild samt plastisk uppbyggnad och textil. Våra digitala verkstäder möjliggör 3D-modellering, framställning av fysiska artefakter i 2D och 3D med CNC-fräsar, laserskärare, 3D printrar, robotar, samt arbete inom rörlig bild, ljud och Virtual Reality.

Varje verkstadsområde spänner över teknik och utrustning där äldre tiders hantverk kombineras med dagens senaste teknik. Avancerad teknisk och konstnärlig kompetens leder även till korsbefruktning mellan olika utbildnings- och forskningsområden i interna och externa samarbeten. Konstfacks verkstäder fungerar som nationell forskningsinfrastruktur för de som vill experimentera och forska inom dessa områden. Även vid nationella och internationella kriser är det angeläget att Konstfack har en infrastruktur där nya lösningar snabbt kan utforskas. Att upprätthålla verkstäderna kräver både kunskap och kompetens samt stora ytor och dyra maskininvesteringar. Trots att våra verkstäder är internationellt erkända som svensk spetskompetens och nationellt väsentliga för den konstnärliga forskningen i Sverige syns inte de fysiska konstnärliga forskningsinfrastrukturerna på den nationella infrastrukturkartan.

SAMMANFATTNING:

Samarbets- och publikationskanalerna för den konstnärliga forskningen bör ges utvecklingsstöd, exempelvis från Vetenskapsrådet.

Slopa kraven på medfinansiering från statliga forskningsfinansiärer eller möjliggör medfinansiering för den konstnärliga forskningen på annat sätt. De låga basanslagen för forskning medför svårigheter för de konstnärliga högskolornas forskare att ansöka om stora forskningsbidrag då resurserna för medfinansiering inte räcker till.

Konstfack önskar identifiering av våra verkstäder som nationell forskningsinfrastruktur samt möjlighet till ökad finansiering för dessa.

⁷ För att sprida forskningsresultat registreras konstnärlig och vetenskaplig output löpande i publikationsdatabasen DIVA. I årsredovisningen redovisas både refereegranskade vetenskapliga publikationer och publicering av konstnärlig output (exempelvis utställningar). Konstfacks bibliotek deltar också i det nationella utvecklingsarbetet med praxis och format för konstnärlig output i Kungliga bibliotekets arbetsgrupper för Swepub.



VERKSTÄDER SOM FORSKNINGINFRASTRUKTUR: Den stora CNC-fräsen utnyttjas för experimentalitet och forskning kring 3D-form.



VERKSTÄDER SOM FORSKNINGINFRASTRUKTUR: Materialitet genom experimentalitet och forskning. Bild från glasstudion.

ÖKAD INTERNATIONALISERING

En avgörande fråga för att uppnå excellens är att attrahera de internationellt sett mest kvalificerade lärarna och studenterna. Det ger i sin tur effekt i det svenska innovations- och forskningslandskapet. Konstfack har goda internationella nätverk men behöver utvecklas för att kunna arbeta strategiskt och öka graden av internationalisering.

Inom ramen för *Master of European Design* (MEDes) har Konstfack ett starkt och unikt samarbete sedan drygt två decennier mellan sju framstående universitet i Europa⁸. Här möjliggörs strategiska satsningar och kunskapsutbyte inom design, inredningsarkitektur och visuell kommunikation. Vi samarbetar kring frågor som berör hur samhällsliga förändringar ställer nya krav på de verktyg, förmågor och kompetens som behövs inom våra professioner.

I Nordplus-nätverket KUNO, ett nordisk-baltiskt nätverk bestående av 18 konsthögskolor, är målet att stärka samarbetet inom undervisning och konstnärlig utveckling/forskning mellan dess medlemmar samt att utveckla högre utbildning inom konst. KUNO möjliggör internationella utbyten, utlandspraktik, projektsamarbeten samt möjlighet till att få utställningar finansierade inom Norden och Baltikum och deltaganden i internationella konferenser.

Konstfack har lagt grunden för flera forskningsstrategiska partnerskap som tar sig an framtida utmaningar som Virtual och Augmented Reality,⁹ samt transformationskraft genom design för utvecklandet av resilienta lokalsamällen och hållbar lokal matproduktion¹⁰.

Konstfacks doktorander har starka internationella nätverk. Doktorandprojekten samt ett postdoc-projekt innefattar för närvarande forskning i bland annat Storbritannien, Tyskland, Frankrike, Österrike, Vietnam och Pakistan. Den pågående doktorandantagningen attraherar intresse från hela världen och sökande registrerar sig från ett stort antal olika geografier.

Konstfacks utbildning av curatorer för samtidskonst (CuratorLab) har också haft en uttalat internationell inriktning och har varje år samlat ett femtontal internationella studenter för fördjupning och utveckling av professionen – de flesta redan etablerade inom sina fält.

Ett stort problem för internationaliseringen är det låga antalet utländska studenter på Konstfack, framför allt utanför Europa. Detta beror främst på den höga studieavgiften (300 tkr /läsår) och en avsaknad av stipendier (Konstfack har stipendiemedel för en student om året). För att uppnå excellens vill Konstfack nå de bästa studenterna globalt, inte bara de som har råd. Pandemin bromsade även utbytet med våra internationella partnerskolor och de nyantagna studenterna behöver nu stimuleras att resa ut och tillbringa en termin på lärosäten i Europa och övriga världen. Sådana vistelser är avgörande ur erfarenhets- och kunskapssynpunkt för bildandet av framtida nätverk.

8 Aalto Univ, Glasgow School of the Art, Politecnico di Milano, ENSCI, Univ of Aveiro.

9 Academy of Arts Architecture & Design (Prag) Bratislava University, Design Academy Eindhoven.

10 MAD Emergent Art Center (Stichting Multi Art-Disc), Södertälje kommun, Design Academy Eindhoven.

Internationella studenter berikar inte bara Konstfacks lärandemiljö - internationella experter som utexamineras inom det kreativa fältet berikar hela det svenska innovationssystemet.

På personalsidan finns en liknande utmaning även om våra lärare har välutvecklade nätverk. I global jämförelse har Konstfack en låg andel internationell personal. Som en första åtgärd finns planer på internationella gästprofessorer på deltid, vilket skulle möjliggöra både ökad internationalisering och ökad forskningshandledningskompetens.

Då Konstfacks lärare oftast anställs på deltid (för att möjliggöra den egna praktiken) når inte en deltidslön oftast över minimibeloppet för lagen om ”god försörjning”, dessutom innebär problem med arbetstillstånd svårigheter för internationella rekryteringar.

SAMMANFATTNING:

Konstfack önskar flera stipendier för internationella studenter, samt stärka internationaliseringen exempelvis genom internationella gästprofessorer.

En utvidgad forskarutbildning kommer på sikt starkt bidra till internationaliseringen då många sökande är internationellt verksamma.



INTERNATIONALISERING: There is no place like home - Visualizing heritage, race and class through the personal story of international adoption. (Cecilia Hei Mee Flumé, doktorandprojekt 2020–2024)

ÖKAD INNOVATION, KREATIVA NÄRINGAR OCH SVERIGES FRAMTID

I betänkandet *Kreativa Sverige*¹¹ sägs att Sverige bör ha offentliga satsningar ”med fleråriga regeringsprogram och tillämpad forskning för kulturella och kreativa branscher, i syfte att både skapa tillväxt på den globala marknaden och en hållbar arbetsmarknad lokalt”. Här framgår att de kulturella och kreativa branscherna bidrar till Sveriges samlade varuexport med över 20 miljarder (över 3 % av BNP), tjänsteexporten ej inräknad. Inom EU ses de kulturella och kreativa branscherna som oundgängliga då de bidrar till kulturell mångfald, den sociala sammanhållningen och ökar EU:s attraktionskraft internationellt¹². De flesta exportföretag använder strategisk design i allt ökande grad, de flesta organisationer behöver ha en förståelse av media, och sjukvården, skolan och andra samhällssektorer söker i hög grad efter nya formgivna lösningsmodeller i samband med digitala tjänster.

I offentliga rum, på konsthallar, museer och gallerier visas konst och konsthantverk som skapar attraktionskraft för regioner, stimulerar stadsdelar och ger upplevelser och diskussioner på små och stora orter i Sverige. Konstnärsdrivna initiativ och plattformar bidrar till en mångfald av uttryck och frågor som berikar andra kreativa verksamheter och det demokratiska samtalet.

Idag har 14 lärosäten särskilda medel för att bedriva verksamhet vid innovationskontor, som ska främja nyttiggörande genom innovation av forskningsresultat, kunskap och kompetens. Konstfack har i tidigare budgetförslag till regeringen redogjort för möjligheten att inrätta ett innovationskontor som förstår idéer, skapande och projekt från konstnärliga högskolor. Ett sådant kan också få ett särskilt uppdrag att analysera hur och om innovationsprocesser inom konstnärliga praktiker skiljer sig från andra. Hur sprids och omsätts resultaten för konstnärliga yrkesutövare? På vilket sätt skiljer sig målen och metoderna från innovation inom de vetenskapliga fälten? Och vilka synergier och samarbeten kan, förutom utvecklandet av eget företagande och yrkesutövande, bidra till innovationskraft?

Konstfack har som enda lärosäte i Sverige utbildning och forskning inom inredningsarkitektur och tar därmed ett nationellt ansvar för ämnet rumslig gestaltning. Inredningsarkitekter är ett bristyrke och Konstfack möjliggör sin utbildning och forskning den framtida kompetensförsörjningen. Samspelet mellan privata och offentliga rum berör enskilda medborgare och samhället i stort. Inredningsarkitektur och design bidrar med kunskap som är nödvändig för den gröna omställningen. Hållbarhetsfokus och begränsade resurser kräver materialutveckling, men också att vi tar tillvara det befintliga, stödjer ombyggnad i stället för nybyggnad och utvecklar infrastruktur för återanvändning av material och artefakter. Inredningsarkitektur och design har en avgörande

-
- 11 Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher (SOU 2022:44).
- 12 Enligt EU:s statistikbyrå Eurostat sysselsätter de kulturella och kreativa näringarna 8,7 miljoner människor i EU, vilket motsvarar 3,8 % av arbetskraften i EU och 1,2 miljoner företag är verksamma i sektorn”. Se De kulturella och kreativa sektorerna | Culture and Creativity (europa.eu)

betydelse och förmåga att driva en sådan utveckling med en gestaltningsmässig spetskompetens och inkluderande perspektiv. Konstfacks forskningsplattform ”Design Explorations” har potential att lägga grunden för ett nationellt forskningscentrum inom ämnesområdet för att driva professionen framåt, stärka den inhemska möbel- och tillverkningsindustrin och också dess roll som livskraftig exportindustri.

SAMMANFATTNING:

Konstfack ansöker om medel för att inrätta ett innovationskontor som förstår idéer, skapande och projekt från konstnärliga högskolor. Ett sådant kan också få ett särskilt uppdrag att analysera hur och om innovationsprocessen inom konstnärlig gestaltning skiljer sig från andra.

Konstfack har unika möjligheter att driva ett nationellt forskningscentrum inom ämnesområdet inredningsarkitektur.

SAMVERKAN, EXTERNFINANSIERING OCH STRATEGISKA PROGRAM

Konstfacks utbildnings- och forskningsstrategi för åren 2019–2023 fastslår att utbildning och forskning löpande ska stärkas genom samverkan med andra utbildnings- och forskningsaktörer i Sverige och internationellt, såväl som med det omgivande samhället: kultur- och näringslivet, den ideella sektorn, civilsamhället och myndighetssfären.

Grundforskningen återverkar i utbildningen och fungerar ämnesutvecklande, vilket är basen för innovativt tänkande inom konst, konsthantverk, design och lärarutbildning.¹³ Vi ser kulturinstitutioner, tillverkningsindustri och samhällsinstitutioner (vård, skola, omsorg) som partners liksom andra högskolor inom både det egna fältet och andra ämnesområden. Betydelsefullt för Konstfack är också ideella, självorganiserade kunskapsdrivande aktörer i samhället.

Konstfack har ett antal samverkansprojekt som vi bedriver vidare:

I samarbete med Södertörns Högskola planerar Konstfack den gemensamma utbildningen ”Gestaltade livsmiljöer, gemensamma rum, interdisciplinära praktiker”, vilken är både yrkes- och forskningsförberedande. Genom utbildningen utvecklas tvärvetenskapliga förhållningssätt för att möta de komplexa framtidsfrågor och samhällsförändringar vi står inför utifrån samtliga hållbarhetsaspekter. Ambitionen är att bättre ta tillvara arkitekturens, konstens, stadsplaneringens och designens bidrag till vår gemensamma livsmiljö samt möjliggöra att kunskapsfronten kommer fler sektorer till del. Konstfack är också part i det nationella nätverket Gestaltad livsmiljö och inriktningen öppnar för forskning inom samtliga Konstfacks ämnen i samverkan med andra institutioner,

13 Konstnärliga forskningsresultat har effekt på kulturlivet genom sitt genomslag på kulturinstitutioner, där de möter en stor publik och därmed ingår i ett pågående offentlig kritiskt samtal. Flera forskningsprojekt på Konstfack (doktorandprojekt och projekt av seniora forskare) visas på museer, gallerier och filmfestivaler. Innehåll i avhandlingar omarbetas till populärvetenskapliga publikationer och publiceras på bokförlag och översätts till olika språk.



ÖKAD INNOVATION: Candela P3 interiör; samarbete Konstfack (industri-design, inredningsarkitektur) och företaget Candela Technology. Projektet fokuserade på hållbart pendlande i Stockholmsregionen med eldrivna bärplansbåtar (svåvare).



ÖKAD INNOVATION: Eldberget utgör en vision för det nedlagda gruvområdet Tuolluvaara i Kiruna. I visionen, som baserats på dialoger med en rad lokala grupper, skapas en småskalig bebyggelse helt av åkerbrukade byggnadsdelar från det Kiruna som nu rivs till följd av gruvverksamheten under staden. Arbetet ingår i initiativet Visioner i norr, som en del av New European Bauhaus. Team: Einar Rodhe (Konstfack) i samarbete med Britta Marakatt-Labba, Sam Keshavarz, Daniel Norell och Eugenia Segerstedt.



KONST I OFFENTLIGHETEN: Konst/konsthantverk är både intellektuellt utmanande och väcker känslor när den gestaltar våra livserfarenheter och fantasier. Band skapas till det förflutna genom traditionella praktiska färdigheter och pekar samtidigt mot framtiden genom att betona experimentalitet och tillit till människans föreställningsförmåga.

Venus i glas, av glasformgivaren Frida Fjellman, är en gåva till Nationalmuseum från Bengt Julins fond/Nationalmusei vänner. Åsa Jungelius kommenterar: "Jag tänker mig 'Venus i glas' som en skyddande och välkommande figur med öppna armar som bjuder in museets besökare. Med totempålen som utgångspunkt är det min Venus och samtidigt en blinkning åt konsthistorien. Venus i glas är en väktare av historien, en samtida symbol som välkomnar framtiden. Eller en stor moder."



KONST I OFFENTLIGHETEN: En hyllning till moderskapet. Så beskriver Åsa Jungelius sin konstnärliga gestaltning av den nya stationen i Hagastaden. Verket kallar hon för "Snäckan" och stationen ska bli en varm och trygg plats att vistas på. Konsten på alla de nya stationerna ska vara en integrerad del av byggnaden. För Åsa Jungelius del innebär det att hon utöver de stora gesterna – som vågorna i taket på plattformen och kristallgrottan som leder resenärerna ner i snäckans inre – till exempel är med och färgsätter och tänker på materialmöten för att skapa helhetsupplevelsen av stationen..

företag och myndigheter på olika platser i Sverige. Den planerade utbildningen bidrar till det livslånga lärandet och syftar till att fördjupa kunskaper inom det egna området och att samproducera kunskap med andra yrkeskategorier då utbildningen utvecklas i nära samarbete med företrädare för näringslivet.

NAVET är ett samarbete mellan Konstfack, Stockholms Konstnärliga högskola, Kungl. Tekniska Högskolan och Kungl. Musikhögskolan. Navets vision är att Sverige ska ha en ledande position inom intersektionsområdet Konst, Teknik och Design, med ett praktiskt och kritiskt förhållningssätt som stimulerar forskning, innovation, kreativitet och utvecklingen av ett hållbart samhälle. Centret initierar forskningsprojekt som för närvarande är utspridda i olika miljöer och stödjer dem genom att dela resurser i form av laboratorier, utrustning och kurser.¹⁴

Konstfack ingår i *Konstex* – ett nationellt nätverk för lärosäten med examensrätt på konstnärlig grund. Nätverkets syfte är att tillvarata gemensamma intressen för högre konstnärlig utbildning och konstnärlig forskning. Konstex verkar för breddad samverkan med konstområdets företrädare och driver bland annat frågor kring breddad rekrytering, samverkan, samhällsengagemang inom konstnärlig utbildning och forskning.

Konstfack var en av de första högskolorna som gick in som partner i *Stockholm School of Entrepreneurship* (SSES), en global plattform för tvärvetenskaplig utbildning som tillhandahåller kurser för studenter och alumner från Konstfack, Karolinska Institutet (KI), Kungliga Tekniska Högskolan (KTH), Handelshögskolan i Stockholm (SSE), Stockholms universitet (SU) och Kungliga Musikhögskolan (KMH). Konstfacks alumni har en av den högsta andelen egna företagare bland svenska lärosäten och är viktig aktör inom entreprenörskap på konstnärlig grund varför det är högst angeläget att skapa samarbeten mellan forskning och företagande inom våra områden.

Vetenskapsrådets uppdrag är att initiera och stödja konstnärlig forskning, där det konstnärliga området utgör 1 procent av VRs projektstöd totalt. Bland övriga forskningsfinansiärer märks en snäv definition av innovation med fokus på kommersialisering och nyttiggörande. En större del av dessa forskningsmedel kan komma konstnärlig forskning till del om en bredare definition får fäste även hos de svenska finansiärerna, se exempelvis Eurostats definition¹⁵ eller Horizon Europes ramverk om kultur, kreativitet och ett inkluderande samhälle.¹⁶ Trots den snäva definitionen, de höga kostnaderna för medfinansiering och tillgången till ett ytterst litet statligt finansieringsfragment genomför Konstfack en rad externfinansierade projekt på både konstnärlig och vetenskaplig grund.

14 Artplattform, Grosvenor, Svea fastigheter, White arkitekter och Belatchew arkitekter. Utvecklingsprojektet har också stöd från offentliga institutioner som Statens konstråd, Stockholm konst och Göteborg konst. Utbildningen svarar mot ett i forskningen identifierat behov av tvärspektoriella perspektiv vid arbete med det offentliga rummet, se t.ex. *The Impact of Artists on Contemporary Urban Development in Europe*, (red. Murzyn-Kupisz & Działek, 2017) eller *Konsten att gestalta offentliga miljöer: Samverkan i tanke och handling*, (red. Orrje & Lindholm, 2017).

15 Statistik om kultursektorn | Culture and Creativity (europa.eu)

16 https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/cluster-2-culture-creativity-and-inclusive-society_en

SAMMANFATTNING:

Mekanismer som möjliggör samverkan mellan den konstnärliga forskningen och det omgivande samhället bör stärkas. Vi anser att Vetenskapsrådets medel för konstnärlig forskning borde utökas då dessa medel är de enda sökbara medel som i nuläget existerar för grundforskning.

På sikt önskar vi att den konstnärliga forskningen ses som en naturlig och väsentlig del av den svenska forsknings- och innovationspolitiken, att grundforskning inom våra ämnen såväl som tvärvetenskapliga forskningsprojekt som inkluderar det konstnärliga fältet blir allt vanligare, och att möjligheterna för innovations- och forskningsfinansiering som inkluderar konst, konsthantverk och design ökar.

Stockholm 2023-10-31

Anna Valtonen
Rektor

